

Nurmuhammet ahun

Category: Goşgular, Kitapcy, Romanlar, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Nurmuhammet ahun NURMUHAMMET AHUN

Gyzyl imperiýanyň hökmürowanlyk süren 30-njy ýyllarynda türkmen halkynyň nijeme gerçek ogullary dogduk depelerini taşlap, ýat illere göçüp gitmäge mejbur boldy. Olaryň biri hem Nurmuhammet ahun Mämmedaly ogludyr.

• Nurmuhammet ahun kim bolupdyr?

Nurmuhammet (Nury) ahun 1911-nji ýylda daglyk Kürüzdeý obasynda Mämmedaly mollanyň maşgalasynda ýedi çaganyň biri bolup dünýä inýär. Kakasy Mämmedaly ylymly-bilimli adam bolansoň, Nurmuhammet hem hat-ýazuwdan we hasap-hesipden gowy baş çykarypdyr. Belki şonuň üçindir ol obada kolhozyň buhgalteri bolup işläň bolmaly. Emma täleý ters gelip, ýurdumyzyň üstüne gara bulut bolup çöken bolşewikler ylymly-bilimli adamlara, özüni oňarýan gurply maşgalalara ilkibaşda gatybir azar bermedik ýaly bolup görünse-de, soňabaka gäbi azyp Mämmedaly aga ýaly obanyň ýagşysyna-ýamanyna ýetişiň ýören mollarak adamlara gün bermän başlaýarlar. Bolşewigem bolşewikdir welin, olara obada siňek uçsa gylyny gymşatman ýetirip duran şugullar barka, türkmenе başga ýagy gerek dälди. Hut şolar ýaly eşegiň süýdünü emen şugullaryň ýardamy bilen bolşewikler nohur iliniň nebir ogullarynyň başyna ýetipdi...

Ahyretini öz eli bilen gömen we adam satyp gün gören şeýle kişileriň käbiriniň "kyssasyny" Nurmuhammet ahunyň inisi Saparmuhammet aga ýaly obanyň köpi gören aksakallary soň-soňlar aýdar bererdiler. Detektiw romanlara gaýra dur diýdirýän ol "gyzykly kyssalar" bu makalanyň däl-de, gelejekde ýazjak başga makalalarymyzyň temasy. Häzirlikçe biz gürrüňimiziň çygryndan gaty daşlaşmalyň.

Elbetde Allany we ähli dinleri inkär edýän ateistleriň kolhozyň buhgalteridigine garamazdan dinimiziň bize buýrulan

ählini parzyny, sünnetini gyşarnyksyz berjaý edip ýören Nurmuhammet bilenem uzak mäşiniň bişişmejege görnüp durdy. Mundän beýläk eýgiligiň ýokdugyna göz ýetiren Mämmedaly molla 1937-nji ýylda ýanyna Nurmuhammedi we durmuşa çykmadyk ýene bir gyzy alyp simden aňry geçýär. Mämmedaly aga gaty daşa-da gitmeýär. Kürüşdeý obasyndan bary-ýogy alty kilometr uzaklykda serhede ýanaşyp duran Duzlydepe obasynyň edil garşyragynda simden aňyrdaky Ýekesöwüt diýlen ýeriň Bahar obasynda mekan tutunýar. Elbetde, Mämmedaly aganyň maksady bellidi. Onuň "ýagdaý gowulaşar, bela-beter sowulyşar, ýene dogduk obamyza dolanarys" diýen niýeti bardy. Emma ol şol wagt watan hasratynyň ýarym asyrdan hem uzaga çekjekdigini we watana dolanmagyň diňe ogly Nurmuhammede nesip etjekdigini bilenokdy. Dogduk depäňde mal-mülküňi taşlap gidip, başga döwletiň häkimiýeti astynda bolan bir ýurtda-da hemme zada gaýtadan we noldan başlamak hiç kime-de aňsat düşmese gerek. Ýogsam bolmasa Bahar obasy hem türkmen obasydy. Bahar obasynyň özi nohurly taýpasynyň bahar tiresiniň ýaşaýan obasydyr. Baharlar özlerini garagoýunly türkmenlerden, ýagny Muhammet Baýram Hanyň tiresi bolan baharlylardan gelip çykandygyna ynanýar. Häzir Garrygala etrabynda baharlar esasan Kürüşdeý, Durdyhan, Tutlygala obalarynda köpçülikleýin ýaşaýar. Bahar obasy her niçik türkmen obasy bolsa-da, ol ýerde häkimiýet başga, döwlet başga...

Nurmuhammet hem baran obasynda nohurlylaryň öwezgeldi tiresiniň barjamly bir ýaşulysynyň elinde talaban bolýar. Nurmuhammediň takwalygyna, dogruçyllygyna, halallygyna we zähmetsöýerligine syny oturan ol barjamly kişi ony özi öýerýär, öýli-işikli edýär.

Il hatarynda deňli-derejeli ýaşamak üçin çekilen hupbatly zähmetler Nurmuhammedi hasam taplaýar. Daýhançylyk bilen meşgullanan, ýer süren, mal bakan Nurmuhammet ahun hatda sakgalynda buz doňan wagtlarynyň hem köp bolandygyny soň-soňlar Türkmenistana dogan-garyndaşlaryna görme-görşe geleninde ýatlar ekeni.

Nurmuhammet ahun ömrüniň soňky ýyllaryna çenli dört aýal alypdyr we olardan dört ogly, iki gyzy bolupdyr. Häzir onuň

ogullaryndan we agtyklaryndan bolan nesli ýüzlerçedir. Nurmuhammet ahunyň ogullarynyň ady Amanmuhammet, Mämmedaly, Meretmuhammet we Baýrammuhammet bolupdyr. Amanmuhammet we Meretmuhammet häzirki wagtda aradan çykan. Mämmedaly we Baýrammuhammet häzir aýatda diri. Ogullarynyň biri Mämmedaly hem ahunlyk derejesini alan we Türkmenähradaky türkmen doganlarymyzyň iň bir sylanýan adamlarynyň biridir. Beýleki ogly Baýrammuhammet häzir Bahar obasynyň arçyny bolup işleýär.

• Şehitlige açylan ýol ýa-da 55 ýyllyk arzuwyň hasyl boluşy

1991-nji ýylyň 27-nji oktýabrynda Beýik Magtymgulynyň arzuw eden Garaşsyz türkmen döwletiniň zuhur etmegi bilen goňşy Eýran we Owganystan döwletinde ýaşaýan türkmen doganlarymyzyň bärde galan ýakyn dogan-garyndaşlary bilen didarlaşyp durmaga, barşyp-gelişmäge giň mümkinçilikler döredildi. Hemişe Bahar obasynyň bir gyrasynda depä çykyp, haçan yzymyza dolanaryska diýen arzuw-umyt bilen dogduk obasynyň görnüp duran dag gerişlerine gamgyn-gamgyn bakyp wagtyny geçirýän Nurmuhammet ahun kän wagt ýitirmän, 1992-nji ýylda Kürüždeý obasyna inisi Saparmuhammediň we beýleki ýakyn garyndaşlarynyň arasyna görme-görşe gelýär.

Heniz aralarynda tikenekli simler barka, bolup geçen bir gamgyn wakany Saparmuhammet aga soň-soňlar şeýle ýatlaýar:

– Kürüždeý oba sowetiniň simiň aňyrsyndaky Bahar obasynyň dik garşysynda Sumbar derýasynyň boýunda ekin meýdanlary bardy. Biz kolhozçylar bolsa hem şol ýerde işleýärdik. Bir gezek obanyň gyrasyndaky depäniň üstünde eline bir döwüm çörek alyp, mähriban obasyna tarap gamgyn garap oturanyň doganym Nurmuhammetdigini duýdum we aýlanşyp ýören serhetçileriň bardygy-da ýada düşmän oňa bakan ylgandygymy duýman galdym. Barşyma ony garsa gujaklapdyryn. Nurmuhammet meni birbada tanamady. Men oňa "Nuryjan, agam tanamadyň öýdýän, bu men, iniň, Sapar..." diýenimden, "Saparjan senmidiň?" diýip meni garsa gujaklady we ýarym sagat dagy meni gujaklap aglap oturdy...

Elli bäş ýyldan soň bir supranyň başynda jemlenmek nesip eden

doganlar Nebitdag (häzirki Balkanabat) şäherinde ýaşayan aýal doganyňy görmäge gidýär. 1992-nji ýylyň 17-nji iýulynda, yzyna Kürüşdeý obasyna dolanyp gelýärkä, Nebitdag-Gyzylarbat gara ýolunda awtoulag heläkçiligine uçraýar we agyr ýagdaýda Gyzylarbat şäheriniň hassahanasyna ýerleşdirilýär. Lukmanlaryň tagallasyna garamazdan Nurmuhammet ahun şol ýerde aradan çykýar.

Belki-de, muňa ýazgyt diýersiňiz. Emma bu otursa-tursa Beýik Allatagaladan "Watanyňa dolanyp bilsedim, öz mähriban obamyň topragyna duwlansadym" diýip ömrüniň tutuş elli baş ýylyny dileg-doga edip geçiren Nurmuhammet ahunyň ýarym asyrlap kalbynda göteren arzuw-umydyňyň Hakyň huzurynda wysal tapmagyndan başga zat däl bolsa gerek...

• Ahun... Şahyr... Gonambaşy...

Megerem, Nurmuhammet ahun şol wagt watanyňa hemişelik dolanjagyny on iki süňni bilen syzan bolmaly.

Munuň üstesine obanyň sylanýan ýaşulylarynyň biri, köne kolhoz başlygy Hojaguly kör-de Mekgä gidip Mukaddes Kábäni iki gezek zyýarat edip gelen Nurmuhammet hajyny obanyň bireýýäm dolaňkyrlan köne gonamçylygyna depin etdirmek islemeýär we ony obadaşlaryna Kürüşdeý obasynyň gaýrasyny ýassanyp ýatan belent dag gerşinde gonambaşy edip jaýlasalar has gowy boljakdygyny aýdýar. Hojaguly körüň asylly teklibi dessine makullanýar. Birmahallar gözüetimdäki Bahar obasynyň bir çetinde depä çykyp Kürüşdeýiň belent gerişlerine seredip oturýan Nurmuhammet ahun bu gün daş-töweregine bakyýete göçen obadaşlaryny üýşürüp, ol arzuwlan baýyrlarynyň birini ýassanyp ýatyr...

Nurmuhammet ahun dini temalarda ululy-kiçili dürli eserleri döredipdir, onuň Hezreti Muhammet pygamberimize (s.a.w) bagyşlap ýazan mersiýelerini, ahlak-didaktiki temada ýazan goşgularyny okanda ýazga geçirilen magnit kassetalarynyň bardygyny Kürüşdeý obasyndaky ýakyn garyndaşlary aýdýarlar. Näçe gynansakda, bu makalanyň awtoryna ol gymmatly eserleri häzire çenli ele salmak mümkinçiligi bolmady. Belki başgalar muňa wagt tapar we bu sogaply işiň hötdesinden geler. Kim bu

asyllly işiň ugruna düşse türkmen poeziýasynyň wekilleriniň hataryna ýene-de bir ussadyň gelip goşulmagyna sebäp bolardy. Elbetde, gelejekde munuň şeýle hem ediljekdigine tüýs ýüregimizden ynanyrys.

Nurmuhammet ahunyň edebi mirasyny öwrenmek, toplamak we ilhalka ýetirmek Türkmenistan watanymyzdaky we Türkmenähradaky edebiýaty öwreniji alymlarymyzyň mukaddes borjudyr.

Nurmuhammet ahunyň ruhy bizden şat bolsun! Taryhy şahslar